

DOMOVINA

Izhaja 5., 15. in 25. dan vsakega meseca. — Dopisi naj se izvolijo pošiljati uredništvu in sicer frankirano. — Rokopisi se ne vračajo. — Za inserate se plačuje vsakokrat po 10 kr. od garmond-vrste. Velja za celo leto 2 gl., za pol leta 1 gl., za četrto leta 50 kr. Naročnina naj se pošilja: Upravištvu „Domovine“ v Celji.

K volilni preosnovi.

Volilni red je v raznih državah različno razdeljen. V nekterih vladajo zgodovinske skupine. Slojevi, kateri so si že iz davnih časov prisvojili več ali manj veljave, imajo tudi svojemu javnemu vplivu in javni veljavi primerno volilno pravico. Take zgodovinske skupine so se n. pr. delile po znamenitejših stanovih.

Draga vrsta volilnih pravic pa se ne ozira na zgodovinske stanovne skupine popolnoma nič. Vse te stanovne in njihov vpliv je v teh državah pomel zgodovinski veter. Tukaj se deli volilna pravica vsem državljanom gledé na ravnopravnost enakomerno. Le število volilcev odloči, koliko volilcev voli enega poslanca in koliko poslancev se sploh voli.

Naš volilni red ni izveden po nobenem teh načel, ampak je mešanica obeh volitvenih redov.

Zgodovinskega vpliva je pri nas volilna pravica plemenitašev - velikoposestnikov, nekaj sledi druge vrste ima volilna pravica mest in trgov, kjer voli 200.000, oziroma tudi 100.000 prebivalcev enega poslanca.

Znamenito je, da si je volilna ravnopravnost povsod tam osvojila tla in pridobila veljavo, kjer vlada dolžnost splošne vojaščine. Vsakdo mora biti vojak, zato se vsakdo vdeleži državnega vladanja s tem, da ima pravico voliti svojega poslanca.

Omenimo še, da se naš volilni red ozira tudi na visokost plačanih davkov, kdor več davka plačuje, ima tudi večjo pravico do volitve in sicer v tem oziru, da pri veliko plačevalcih voli tem manjše število volilcev svojega poslanca. Naš volilni red se tedaj pred vsem ozira na visokost davčnih dolžnosti, in ga za to imenujemo

volilno zastopstvo interesov in sestoji iz sledečih skupin, katerih voli vsaka svoje poslance.

1. Plemenitaši-veleposestniki in nekteri veliki davkoplačevalci 85 poslancev; 2. mesta, trgi, obrtniški in drugi kraji 116 poslancev; 3. trgovinske in obrtniške zbornice 21 poslancev; 4. občine 131 poslancev; vseh skupaj 353 poslancev. Najcenejša, takorekoč, je pri nas dosedaj volilna pravica petakarjev, ki plačujejo najmanj pet goldinarjev neposrednega davka.

Vsled tega je pri nas izključena od volilne pravice ogromna množina tistih davkoplačevalcev, ki plačujejo manj nego 5 gl. neposrednega davka, kar je velika krivica. Kajti vsak državljan ima iste državne dolžnosti, in navadno tem težje plačuje svoj manjši davek od 5 gl., kakor drugi, ki morda desetkrat toliko plačuje. Od podpetakarjev tedaj terjaja država iste ali primeroma osebno še večje žrtve, pravice pa jim ne da nobene. Razun tega je podpetakarjev ogromna večina, kateri skupaj gotovo najmanj toliko davka plačujejo, kakor katera si bodi skupina ali morda celo toliko, kakor vse druge skupine.

Največa krivica našega dosedanega volilnega reda pa je krivična razdelitev poslancev. Štajerska n. pr. voli 23 poslancev. Slovencev na Štajerskem nas je skoraj polovica, a naših poslancev na Dunaji imamo samo tri. Kaj je temu krivo. Glavno besedo pri sestavi volilnega reda je imela nemška liberalna stranka, ki je znala in zmogla vse tako ukreniti, da Slovenci nikjer ne pridemo do besede, kakor nam gre. To razdelitev poslancev na posamezne kraje zovejo volilno geometrijo.

Tudi obrtniški delavci pogrešajo pri nas volilne pravice.

Pomisli je treba, da naša država mnogo čisla velike davkoplačilce. Ako pa se pomisli, da delavci bogatijo obrtnike-podjetnike, da so oni pravi vir bogastva za kapitaliste, da morajo plačevati tudi zavarovalnice in nosijo razun tega vsa osobna državna bremena, tedaj je njih izključba od volilne pravice že iz teh vzrokov krivična.

Glavne krivice našega volilnega reda so tedaj: 1. izključba podpetakarjev od volilne pravice; 2. krivična razdelitev, krivična volilna geometrija; 3. izključba delavcev od volilne pravice.

Vse te krivice našega volilnega reda so take, da jih nikomur ni več moči utajiti. Priznava jih vlada in priznava jih sleherna politična stranka.

In vendar se stranke ne morejo zediniti glede volilne preosnove. Toda, da smo pravični, koalirane stranke, kjer tudi po nekoliko sodelujejo naši poslanci — koaliranci — so se po dolgih mukah in težavah vendar le zedinile in podale belemu svetu svoj volilni načrt, kterega vroča želja je postati dejanski zakon.

Oglejmo si kakovost tega načrta. Volilni načrt se pred vsem skrbno ogiblje kake načelne preuredbe, ampak pusti stari volilni red popolnoma nedotaknjen, dodá mu samo neki malo-sečni dodatek.

Načrt pravi takole: v volilnih skupinah, 1. mest, trgov obrtniških in drugih krajev, in 2. občin so dosedaj imeli volilno pravico petakarji. Tem ostane tudi sedaj njihova volilna pravica nespremenjena kot prvi oddelek. Pač pa se iz teh dveh skupin ustanovi novi drugi oddelek podpetakarjev, vseh ki imajo občinsko volilno pravico in ki manj kakor 5 gl. davka plačujejo. Tukaj se razširi tedaj volilna pravica na podpetakarje.

LISTEK.

Tičja družba.

„Ni življenja brez težav“

Kdo bi pač mislil na življenja težave pri — tičjih. Saj nam je vendar dokaz in izraz največje brezskrbnosti, če pravimo: „Živi, kakor tiči pod nebom“. In staropisemske lepe besede nam pravijo: „Živite kakor lilije na polju in tice pod nebom, ki ne orjejo in ne sejejo, in so vendar tako lepo oblečene in zadovoljne.“

Vendar je našim ticam neselivkam, osobito drobnim pevkam, mnogo pretrpeti mraza in gladu v pozimskih časih; tice selivke pa morajo v nešteti množini dati drobno svoje življenje na daljnem potovanju. Mnogo jih ugonobé naravne nezgode, še več človeška poželjivost in nenastost, ki ne prizanaša niti najnežnejšim pevcem.

Vendar sedaj v dóbi zelenja so minile tičjemu življenju težave in stiske, veselo so se naselile tice na otoku zelenja, v senčnatem gozdu. Tam žive veselo, zadovoljno, breskrbno tičje življenje. Skrb jih je samo srečna skrb za nežni svoj zarod, kterega povečujejo v najnežnejših spevih, učeč ga ob enem stare in velike pesmi svojih pradedov.

Tičje življenje se je človeku posebno omililo. Toliko nežnih in najlepših vezi, veže naše čustvo s tičjim življenjem! Zato mnogokrat polaga človek reke svojega srca in uma, svojo tugo, svoje nauke tičjemu spevu v izraz. Tudi si ve sam posnemati nauke iz tičjega življenja.

Tičke pod nebom lepo žvegljajo
Ino nam lepe nauke dajo!
Kak bi pravično, vedno živeli,
Večkrat si lepih pesmi zapeli.

Že od nekdanj ste si bili prijateljci človeška in tičja družba:

Tičja družba.

1.

Ščinkovec.

Tudi ti pri nas ostal si,
Vstrašil ni te mraz in glad?
Dobrim ti ljudem zaupaš,
Prideš k njim nevaljen svat.

Ščinkovec, oj sreča tebi,
Up zaman bil nije tvoj,
Mila roka tebe hrani,
Le pogum, nič se ne boji!

Smel na roko devi sedaš,
Jemlješ zrnca ž nje sladké,
Sebi, nji veselje delaš . . .
Kaj ti dé tako ljubo?

Pride jug in ti jej pevaš
Prvi radost in pomlad,
Tam iz vej pod oknom njenim,
Kjer si zobal z rok ji rad.

Vse lepo! A ne zameri,
Zakaj vendar dopustiš,
Da se žena v jug odseli,
Ko pri nas ti mraz trpiš.

2.

Kos.

Sedaj pa bom vam jaz zapel,
Ki črno sukno mam!
Komu pa si čevlje dal? N. p.

Stari znanec, črni kos,
Srce zvesto ti imaš
Ter slovesa nam ne daš,
Ko sanem se vmakne voz.

Letaš, skačeš sem in tje,
Suknjo nosiš le temno,
Prsto sukno, a lepo —
Kakor to gosposki gre.

Krasen dan je prisvetil;
Tičji dom zeleni gaj.
V svoj me je izvalil raj —
Tičji zbor je takrat bil.

Srce v prsih mi razvnel
Pevci mili, vaš je spev,
Sladki v srcu vstal odmev,
Sam sem sebe bil vesel.

In takrat si črni kos
Vzletel smreki na vršič,
V suknji ti gosposki — tič —
Vid'lo ni se, da si bos.

Glas tvoj jedva zadoni,
Brž poneha spev in krik —
Saj slavnostni govornik
Bil izbran si menda ti.

In sicer bi imeli podpetakarji voliti vsega skupaj 34 novih poslancev.

Ti podpetakarji volijo ali v volilnih okrajih, obstoječih iz samih mest in trgov, in sicer tukaj neposredno, ali pa volijo v volilnih okrajih, obstoječih iz mest, trgov in kmečkih občin tukaj pa samo posredno.

Kjer so namreč mesta in trgi maloštevilni, tam ni mogoče spraviti skupaj posebnega okraja za mesta, zato se tukaj združijo mesta in kmečke občine glede podpetakarjev v eden volilni okraj. Na Štajarskem dobé podpetakarji dva poslanca, enega volijo vsa mesta in vsi trgi na Štajarskem, drugega pa vse kmečke občine štajarske, na Koroškem oba podpetakarska oddelka enega poslanca.

Naposled je še volilni načrt pritaknil staremu volilnemu redu novo skupino, tedaj peto skupino delavcev, ki so po postavi iz leta 1888, ustanoveči delavsko zavarovanje proti bolezni, pri takih bolezen zavarovalnih društvi zavarovani. Ti delavci bi po novem načrtu imeli voliti 13 poslancev po vsej državi. Češka voli n. pr. 4 delavske poslance, Dalmacija, Kranjska, Primorska, Gorica in Trst pa vse skupaj le enega samega delavskega poslanca, tako da obsega volilni okraj 5 dežel, in ta poslanec ima pri volitvah v delegacijo voliti s kranjskimi poslanci.

Do sedaj smo imeli 353 poslancev, k tem pride po novem načrtu 34 podpetakarskih in 13 delavskih.

Nemški koaliranci so često trdili; če damo podpetakarjem in delavcem preveč poslancev, bodo preglušili najmenitniši stan, kmečki. A to je vendar smešno. Če je kmečki stan, kar je res, — najvažnejši v državi, zakaj pa mu potem ne pomnožijo števila poslancev, in zakaj tako ne odpravijo glavne krivice volilnega reda? Krič nemških lažiliceralcev je samo slepilen. Oni so zakrivili krivično razdelitev volilnih okrajev v kmečkih občinah, samo zato, da lahko prevladujejo. Vsaka pravična razdelitev bi morala dati kmečkim občinam več volilcev in drugačo razdelitev, in tedaj bi štajarski Slovenci ne volili izmed 9 kmečkih poslancev samo 3. Povsod, kjer so Slovenci ali Slovani v dotiki z Nemci, je razdelitev volilnih okrajev naperjena proti nam v nemško korist.

In če bi res popravil volilni načrt v obče kaj stare krivice gledé podpetakarjev in delavcev, nam Slovencem bi je niti za trohico ne odstranil.

Pa tudi na drugi strani je volilni načrt krivičen. Poslanec mora dobro zastopati svoje volilce samo takrat, kadar pozna njih potrebe in težnje, kadar mu je mogoče v vseh važnih zahtevah stopiti prednje. Kako pa naj poslanec vestno zastopa svoje volilce ki so razkropljeni po petih deželah, to ve morda edini volilni načrt sam.

Tedaj 47 novih poslancev, tako da bi naraslo število poslancev na 400.

Omenili smo že prej, da ves svet prizna dosedanji volilni red kot krivičen. Krivičen, ker izključuje ogromno množico davkoplačevalcev, ki manje plačujejo kakor 5 gld. neposrednjega davka, krivičen, ker izključuje delavce od volilne pravice, krivičen pred vsem po svoji razdelitvi volilnih okrajev.

Novi načrt mora vsakako odpraviti stare krivice, ali jih odpravlja? Novi načrt daje volilno pravico, podpetakarjem in delavcem. Tedaj je, kakor je videti odpravil dvojno krivico. A odpravil jo je samo na videz.

Novi načrt se niti najmanje ne potruzi, odpraviti krivično razdelitev volilnih okrajev, ampak dela v tem oziru novo krivico, ker presaja krivično razdelitev tudi na volilno skupino podpetakarjev in delavcev.

Kaj pomaga podpetakarjem in pa delavcem volilna pravica, če se jim ne da v tisti meri, kakor jim gre, in tisto število poslancev, katero jim more tudi pripomoči do primerne veljave. Naj se poslanci delavcev in podpetakarjev še toliko trudijo za svoje volilce, dosegli ne bodo nikoli nič, ker jih bodo stare skupine vedno preglasile. Zato novi načrt ne popravi nobene krivice, pač pa hoče metati pravici pesek v oči, češ, zdaj imajo, — kar so zahtevali.

Ta naredba je posebno zaradi tega zanimiva, ker se liberalno nemštvo vedno boji in zavira vsako zjedinjenje posameznih pokrajin, recimo slovenskih, po narodnosti, dasi bi bila to pametna, da i organična, naravna zveza, ker bi potem trpel njegov vpliv. Tukaj pa mirno privoli združitve petih dežel v eden volilni okraj, kajti čem manje delavskih in narodnih poslancev, tem bolje nemškemu lažilberalizmu.

Volilni načrt tedaj ne odpravi dejansko nobene krivice, marveč jo še pomnoži. On nima v sebi nobenega vodila pravičnosti, zato tudi ni nič vreden. Vodilo mu je samo sebičnost in obstanek dosedanjih krivičnih razmer, toraj krivica sama.

Kar je na videz dobrega je samo pesek v oči. Krparija nikoli ni bila kaj prida, tem manje, če so krpe malo vredne.

Posojilnice na Goriškem.

Slovenski narod na Goriškem je jako nardarjen, srčen in vstrajen. Narodna zavest se je pri goriških Slovencih že zgodaj zbudila in poglala globoke korenine in napreduje z omiko vred. Kako bi tudi ne? Vsaj se v novejšem času neizmerno ustanovljajo in razširjajo šole; še celó najoddaljenejša, skoro nepristopne gorske vasi imajo učilnice, in če je vas še tako majhna, dobi učitelja, šolske gosposke dajo namreč večkrat za dve vasi eno učiteljsko moč, ki podučuje tri dni v tednu na eni, druge tri dni na

drugi šoli. — Koliko je nadalje za omiko in narodnost storila goriška duhovščina, ki je — enaka domoljubni slovenski duhovščini sploh — od nekdanj uzorno narodna in neumorno delavna! V dokaz bi navedel veliko število udov „družbe sv. Mohorja,“ katere je nabrala večkrat med silno ubožnim ondodnim narodom, bivajočim po strmem skalnatem svetu tolminskem ali po revnem golem Krasu. Vrh tega se je že v prejšnjih letih po Goriškem ustanovilo obilo bralnih društev, čitalnic, pevskih, rokodelskih, kmetijskih društev, ki niso bila le na papirji, marveč dejansko v življenje obujena, društva, ki so se kljubu neugodnemu sedanjemu materijalističnem času dobro obdržala, kakor nam pričajo še na poslopih njih lepe firme in kazala za društvene prostore v vseh večjih krajih na Goriškem. V najnovejšem času so začeli snovati na Goriškem tudi gospodarske zadruge, kakoršne so sirarska zadruga v Bovcu, mlekarska zadruga na Krasu v Brdi itd.

Samo gledé denarnih zadrug in denarnih zavodov je bilo na Goriškem še slabo; v tem obziru so bili celo koroški Slovenci že pred leti prekosili Goričane, da ne omenjamo nekaterih kranjskih Slovencev; ki pa to stvar v najnovejšem času celó pretiravajo, ki snujejo posojilnice skoro v zadnji vasi, kjer bodo za vspesen razvitek imele vendar le pretežak položaj. Na Goriškem pa nasprotno še v večjih krajih razen Gorice niso imeli slovenskega denarnega zavoda; ondi se je pred 10 leti osnovala posojilnica, potem v Nabrezini (pred 7 leti) in v Šebreljah pri Cerknem (pred 4 leti). Kar je drugih posojilnic na Goriškem, te so še le iz najnovejšega časa komaj 1—2 leti stare, n. pr. v Cerknem, Tolminu, Ajdovščini. V drugih krajih se je toda le ugibalo, kako bi dospeli do takih denarnih zadrug, o katerih so slišali, da dobro vspevajo, da se le enkrat spravijo na noge. Društvo „Zveza slovenskih posojilnic“ v Celji, ki že kacih 12 let pomaga snovati in podpirati te zavode, radi katerih se je baš ustanovilo, stopilo je vsled tega v dogovor z domoljubi na Goriškem, sklicalo potem v vse večje kraje, kjer je sedež okrajnih gosposk in torej več prometa, ustanovne občne zборе za nove posojilnice. Ti kraji so, kakor smo že zadnjič poročali: Bovec, Kobarid, Kanal, Komen in Sežana. Zastopnik „Zveze“, g. Ivan Lapajne, našel je v vseh imenovanih trgih ugodna tla za zavode, katere je bil prišel ustanovljat. Povsodi je bilo dovolj omikanega občinstva in dovolj za stvar unetih domoljubov; povsodi so se okoli odposlanca zbrali razni stanoviti: duhovniki, uradniki, učitelji, trgovci, kmetovalci, obrtniki in drugi. Ni ga bilo n. pr. nikjer zbora, pri katerem bi ne bil duhovski stan zastopan vsaj po domačem župniku; navadno je bilo pa več duhovnikov, kakor seveda tudi učiteljev. V mnogih krajih so se celó uradniki zanimali za nove zadruge, kar je posebno hvalevredno in veselo,

3. Kraljiček.

„Zberejo si palčka“.
N. p.

Oj kraljiček
Drobni tiček!
Mali si, a ves čudak,
Rep in glavo nosiš kviško
Kot petelin korenjak.

Oj kraljiček
Drobni tiček!
Svojo hodiš vedno pot,
Po zemeljskih ljuknjah smičeš,
Rad poletaš v trnjev plot.

Oj kraljiček
Drobni tiček!
Rad jaz tebi sled sledim,
Urnost tvojo občudujem,
Sam s teboj se veselim.

Oj kraljiček
Drobni tiček!
Peti pesmi lepe znaš,
Celo v svečanu po zimi
Spev nam slišati svoj daš.

Oj kraljiček
Drobni tiček!
Dobro svetu vsemu znan,
Šaj si tičem kralj kraljiček
Nekdaj bil baje izbran.

4. Kukavica.

Kukú, Kukú . . .

Kukavica
Plaha tica!
Milček hrani novce svoj,
Da brez njega te ne sliši,
Da ne vkani spev ga tvoj.

Kukavica
Plaha tica!
Močen ti je grla glas,
Da ravan in log odmeva,
Da te Milček sliši v vas.

Kukavica
Plaha tica!
Videti se nič ne daš,
Nič ljudem li ne zaupaš . . .
Ali morda prav imaš?

Kukavica
Čudna tica!
Brez težav in brez skrbi
V logu poješ, in gospej ti
Mlade tuji rod goji.

Kukavica
Plaha tica!
Poj veselo dan na dan!
Šaj pomlad veselja nima,
Če molči tvoj spev glasan.

5. Vugi.

Stric Motovilo —
Si videl li moje kobilo,
Ej, ej,
Tam po gomili,
So jo gonili.
Narodna pesem.

Bog sprimi te vesela tica,
Kje tako dolgo se mudiš?
Že davno poje kukavica,
Najzadnje ti se oglasiš.

Rad slušam kosa in senico,
Spev slavčji srce mi topi,
Čislam škrjanca, lastovico,
Ki spevom ranim me budi.

Na lipi bivaš ti košati,
Iz vrha zreš na vse strani,

Oblečena v obleki zlati,
Od tebe tice lepše ni.

Najbolj mi pesem tvoja vgaja,
Tvoj glas krepak in smel in čist
Z veselostjo srce navdaja,
Pozdravljen tičji humorist!

6.

Vrabec.

Tepci skromni so samó!

Kaj pa vrabec je s teboj?
Zima pride, tebi joj!
A ti malo se bojiš,
Da se v zimi preživiš.

Mnogo ne premišljaš ti,
Vzameš, kjer se kaj dobi;
Drznik tako misliš tič;
Bebec bití, — bolje nič.

Kolne v jezi tebe kmet,
Ko prosá mu hodiš žet,
Mož te slamnati podi,
Bič njegov te ne boli.

Vendar to ti hvalo dam,
Kar o tebi vrabec znam;
Kod človeški biva rod,
Zvesto spremljaš ga povsod.

7.

Sraka.

Ja, jo: več kot puta ve.
Vodnik.

Sraka, tebi gre moj spev,
Slave tvoje le odmev,
V strah tvoj kreg ljudi rad dé,
Da prepri se huđ njim vne.

